

SUMMARY

Basko A. V. Areas of modernization of local self-government concepts and its systems in Ukrainian legislation. The article deals with analysis of the legal nature and legislative definition of concepts of local self-government and the system of local self-government.

The presence of divergences in the definitions of the terms “local self-government” and “system of local self-government” in the domestic legislation makes prerequisites for violating rights of territorial communities as participants in the political system of the country and of management actors

The analysis of the concept of local self-government and its system in scholars’ work is limited by the area of national legal science, as well as national constitutional and administrative law, and the issues of influence of international law, first of all the European Charter of local self-government of 1985 remained insufficiently researched.

The author has concluded that the definitions of the analyzed concepts are not legally enshrined in the law and do not fully disclose their nature and do not comply with provisions of the European Charter of Local Self-Government of 1985. The conducted research allowed to develop a number of author’s conceptual definitions. In particular, the author has proposed to define local self-government as “guaranteed by the government and the real capacity of the territorial community and the local self-government bodies formed by it, to independently regulate and manage a significant share of public affairs in the interests of the local community”, the system of local self-government as “a set of interconnected communities, local self-government bodies, self-organizing bodies and forms of interaction between the regulators and governments, and the territorial community, which is a basic element of the local self-government system, as “an aggregate of interconnected communities, local self-government bodies, bodies of self-organization of the population and forms of interaction between them that provide regulation and management of essential share of public affairs for the benefit of the local population.

Keywords: *local self-government, local self-government system, territorial community, integrated territorial community, European Charter of Local Self-Government.*

УДК 343.139

DOI: 10.31733/2078-3566-2019-4-187-195

Березюк В. В. ©

аспірант

(Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташица Національної академії правових наук України)

РОЛЬ СУДУ У ФІКСУВАННІ СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Проаналізовано роль суду у фіксуванні судового провадження, звернуто увагу на суб’єктів, які уповноважені здійснювати фіксування судового провадження та досліджено їх повноваження. Розглянуто питання удосконалення кримінального процесуального статусу секретаря судового засідання та його роль у фіксуванні судового провадження. Зроблено висновки про необхідність законодавчого врегулювання кримінальним процесуальним законом прав, обов’язків та відповідальності осіб, уповноважених на здійснення фіксування судового провадження, а також про потребу в погодженні Інструкції «Про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання)», затвердженої наказом Державної судової адміністрації України від 20 вересня 2012 року № 108, з нормами чинного кримінального процесуального закону.

Ключові слова: *повне фіксування судового провадження, форми фіксування, технічні засоби, журнал судового засідання, суб’єкти фіксування судового провадження, порядок фіксування судового провадження.*

© Березюк В. В., 2019

vikakiv@i.ua

Постановка проблеми. Повне фіксування судового провадження технічними засобами визначено кримінальним процесуальним законом – загальною засадою кримінального провадження [1], Конституцією України – основною засадою судочинства [2], а частина 6 статті 11 Закону України «Про судоустрій і статус України» містить положення про фіксування судового провадження технічними засобами (розділ «Засади організації судової влади») [3]. Незважаючи на це, чіткого визначення, ким саме воно здійснюється і в якому порядку, у чинному КПК України немає. Однак ефективність фіксування судового провадження та виконання його функціональних завдань багато в чому залежить від того, ким, в якому порядку і з якими наслідками буде здійснюватися таке фіксування.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми. Проблемні питання, пов’язані з фіксуванням судового провадження, в різні часи були предметом дослідження таких вчених, як: Т. М. Добровольська, В. А. Дем’ячук, В. М. Кампо, О. В. Кудрявцев, Н. М. Максимішин, В. Т. Маляренко, М. І. Сірий, В. С. Стефанюк. Незважаючи на це, поки не забезпечено вичерпного вирішення всіх без винятку актуальних аспектів досліджуваної проблеми. Зокрема, питання ролі суду у фіксуванні судового провадження залишається поза увагою вчених.

Метою статті є дослідження сучасного стану законодавчої регламентації процесуального статусу суб’єктів, уповноважених здійснювати фіксування судового провадження, порядок такого фіксування, а також формулювання універсальних рекомендацій щодо вдосконалення законодавства, яке регулює ці питання.

Виклад основного матеріалу. У статті 7 КПК України визначено основні засади кримінального провадження, серед яких і «повне фіксування судового провадження технічними засобами». Обов’язок здійснення такого фіксування чинним Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК) покладається саме на суд. Крім того, згідно з частиною 5 статті 27 КПК офіційним записом судового засідання є лише технічний запис, здійснений судом у порядку, передбаченому КПК [1].

У частині 5 статті 27 КПК зазначено, що під час судового розгляду забезпечується повне фіксування судового засідання та процесуальних дій за допомогою звуко- та відео-записувальних технічних засобів [1].

Фіксування судового провадження – це насамперед діяльність, що здійснюється під час судового провадження, яке, у свою чергу, є окремою стадією кримінального провадження, врегульованою нормами кримінального процесуального права, отже, така діяльність має ознаки кримінальної процесуальної.

Крім того, діяльність не може існувати без суб’єктів, які її здійснюють, та тих, що залучаються до участі у ній [4].

Кожен учасник кримінального процесу має діяти у суворій відповідності до процедурних вимог законодавства, а недостатня законодавча регламентація прав та обов’язків учасників процесу призводить до негативних наслідків у вигляді порушення процедури судового провадження, що, у свою чергу, може бути наслідком порушення прав і законних інтересів учасників судового провадження, а в певних випадках тягне скасування судового рішення.

Чіткого визначення щодо фіксування судового провадження, ким саме воно здійснюється і в якому порядку, стаття 27 КПК не містить.

Частину 1 статті 73 КПК встановлено обов’язки секретаря судового засідання і зазначено в пунктах 3,4 цієї норми, що секретар судового засідання забезпечує контроль за повним фіксуванням судового засідання технічними засобами та веде журнал судового засідання.

Глава 5 КПК «Фіксування кримінального провадження. Процесуальні рішення» містить такі статті: «Форми фіксування судового провадження»; «Протокол»; «Додатки до протоколу»; «Підготовка протоколу та додатка»; «Застосування технічних засобів фіксування кримінального провадження»; «Журнал судового засідання»; «Реєстр матеріалів досудового розслідування»; «Процесуальні рішення».

З аналізу вищезазначених норм чинного КПК видно, що суб’єктний склад «повного фіксування судового провадження» кримінальним процесуальним законом чітко не визначений.

За відсутності в КПК норм, які б регулювали вищезазначені питання в рамках здійснення фіксування судового провадження у кримінальному процесі, звернемося до підзаконного нормативного акта, а саме Інструкції «Про порядок роботи з технічними засоба-

ми фіксування судового процесу (судового засідання)», затвердженої наказом Державної судової адміністрації України від 20 вересня 2012 року №108 (далі Інструкція).

У II розділі Інструкції надано визначення основних термінів, серед яких і «фіксування судового засідання технічними засобами».

Фіксування судового засідання технічними засобами визначено, як технічний запис розгляду справи судом за допомогою звукозаписувального технічного засобу, що включає в себе створення фонограми судового засідання [5].

Але, як зазначено вище, фіксування судового провадження – це насамперед діяльність і така діяльність є кримінальною процесуальною, оскільки врегульована нормами КПК, і процес фіксування не є виключно автоматичним.

Тому визначення фіксування судового засідання технічними засобами, яке міститься в Інструкції, на наш погляд, є не досить вдалим, оскільки воно не відображає існування суб'єктивного фактора, який безумовно існує у будь-якій діяльності (у цьому випадку кримінальній процесуальній), що здійснюється людиною.

Крім того, «технічний запис розгляду справи...» не може в себе автоматично «включати» якість «створення».

В Інструкції визначено порядок роботи саме з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання).

Але ж повне фіксування судового провадження технічними засобами – це лише одна з форм фіксування судового провадження. Самостійною формою фіксування судового провадження також є журнал судового засідання (стаття 103 КПК), про алгоритм роботи з яким в Інструкції інформації немає.

У пункті 2.7. Інструкції є лише визначення журналу судового засідання як документа, що ведеться в суді у порядку здійснення цивільного, кримінального та адміністративного судочинства, кримінального провадження одночасно з фіксуванням судового засідання технічними засобами [5].

На наш погляд, Інструкція, як підзаконний нормативно-правовий акт, має регулювати технічну сторону фіксування судового провадження, а саме порядок фіксації судового провадження технічними засобами, що вона, по суті, і «здійснює», включаючи такі розділи: «Технологія (порядок здійснення) звукового запису», «Зберігання робочих копій фонограм», «Передача робочих копій у суди апеляційної та касаційної інстанцій» ...

А кримінальна процесуальна діяльність щодо фіксування судового провадження, його форми, суб'єкти, що здійснюють таку діяльність, їх кримінальний процесуальний статус, порядок здійснення ними такої кримінальної процесуальної діяльності, кримінальні процесуальні наслідки від її не здійснення чи неналежного здійснення мають бути встановлені виключно кримінальним процесуальним законом.

Взагалі, до положень Інструкції на практиці виникає багато запитань, оскільки затверджена вона була ще у 2012 році, останні зміни внесені у 2013 році, попри те, що з 2013 року по 2019 рік в чинний КПК внесено низку суттєвих змін, зокрема щодо фіксування судового провадження: з 01.01.2019 року запроваджена нова форма фіксування судового провадження за допомогою його відеофіксації, в результаті чого створюється не фонограма (як раніше), а повноцінний відеозапис.

Але поки інших нормативно-правових актів не прийнято, а КПК деякі питання, що стосуються повного фіксування судового провадження технічними засобами, не регулює або регулює недостатньо, суди (судді) використовують у своїй діяльності саме цю Інструкцію, де в пункті 2.9 Розділу II визначено суб'єктів, які здійснюють (мають право здійснювати) фіксування судового засідання. Таким суб'єктом визначено секретаря судового засідання та у випадку відсутності останнього, за розпорядженням головуючого, його (секретаря судового засідання) обов'язки виконує інший працівник апарату суду, який відповідно до своїх обов'язків, визначених посадовою інструкцією, може здійснювати фіксування судового засідання технічними засобами [5].

І тут виникає ціла низка запитань.

У частині 5 статті 27 КПК України зазначено, що офіційним записом судового засідання є лише технічний запис, здійснений судом у порядку, передбаченому цим (КПК) Кодексом [1].

З вищезазначеного твердження логічно зробити висновок, що фіксування судового провадження, в результаті якого створюється технічний запис судового провадження, здійснюється судом.

Але ж секретар судового засідання не є судом (суддею) і не входить до його складу (пункти 20–23 частини 1 статті 3 КПК та стаття 31 КПК).

КПК визначив обов'язок секретаря лише щодо забезпечення контролю за повним фіксуванням судового засідання технічними засобами та веденням журналу судового засідання. Тобто, Інструкцією фактично делегуються повноваження суду зі здійснення повного фіксування судового провадження технічними засобами секретарю судового засідання, у зв'язку з чим останній здійснює таке фіксування від імені суду.

Але ж, якщо повноваження щодо повного фіксування судового провадження фактично делеговані секретарю судового засідання, то, відповідно, законодавчо має бути врегульовано відповідальність останнього за неналежне здійснення своїх обов'язків.

Частина 1 статті 27 КПК гарантує учасникам судового провадження, а також кожному, питання про чії права, свободи інтереси чи обов'язки вирішив суд, на отримання інформації в суді щодо результатів судового розгляду, ознайомлення з процесуальними рішеннями та отримання їх копій; частина 5 статті 107 КПК передбачає, що учасники судового провадження мають право отримати копію запису судового засідання, зробленого за допомогою технічного засобу; а пункт 5 частини 4 статті 42 КПК зазначає, що обвинувачений має право ознайомлюватися з журналом судового засідання та технічним записом судового процесу, які йому зобов'язані надати уповноважені працівники суду, і подавати щодо них свої зауваження [1], однак кримінальний процесуальний закон не визначає виконавця вищезазначених (безумовно процесуальних дій). Не містить таких положень й Інструкція.

Хто є уповноваженими працівниками суду, і ким саме вони уповноважені?

Щодо випадку відсутності секретаря судового засідання, коли, відповідно до Інструкції, за розпорядженням головуючого, його (секретаря судового засідання) обов'язки виконує інший працівник апарату суду, який відповідно до своїх обов'язків, визначених посадовою інструкцією, може здійснювати фіксування судового засідання технічними засобами [5], то тут не зрозуміло про яку особу йде мова.

Кожна особа в кримінальному процесі, зокрема під час судового провадження, має певний статус, обумовлений відповідними правами та обов'язками. Навіть поведінка осіб, які не мають процесуального статусу (наприклад, присутніх у залі судового засідання під час відкритого судового розгляду вільних слухачів), чітко врегульована кримінальним процесуальним законом.

В Інструкції не наведено визначення поняття «...інший працівник апарату суду, який відповідно до своїх обов'язків, визначених посадовою інструкцією, може здійснювати фіксування судового засідання технічними засобами у разі відсутності секретаря судового засідання ...». У чинному КПК про особу з таким статусом також нічого не зазначено.

Крім того, сама по собі посадова інструкція, яка нібито покладає обов'язок щодо фіксування на певну особу взагалі не є документом, який регулює процесуальний статус особи. Це документ, що визначає організаційно-правове становище працівника в структурному підрозділі, який забезпечує умови для його ефективної праці; це обов'язковий кадровий документ [6].

Дійсно, в обов'язки секретаря судового засідання входить виконання дій, які по своїй суті не є процесуальними (перевірка наявності викликаних осіб; з'ясування причин відсутності осіб, викликаних до суду та доповідь про ці обставини головуючому; перевірка повноважень осіб, які з'явилися в судове засідання; внесення до автоматизованої системи документообігу суду відомостей про результати судових засідань; отримання вхідної судової кореспонденції, тощо), і ці дії, на наш погляд, мають бути врегульовані посадовою інструкцією.

Однак повноваження секретаря судового засідання щодо здійснення фіксування судового провадження технічними засобами, перевірка якості такого фіксування, виготовлення копій фонограм та відеозаписів, їх належне зберігання, забезпечення виключно санкціонованого доступу до них, ведення журналу судового засідання має бути врегульовано виключно кримінальним процесуальним законом.

На наше переконання, посадова інструкція жодним чином не може регулювати

правовий статус учасника кримінальних процесуальних відносин та ще й того, хто діє в цьому випадку від імені суду, зокрема і через те, що згідно зі статтею 1 КПК порядок кримінального провадження на території України визначається тільки кримінальним процесуальним законодавством України [1]. Це щодо суб'єктного складу повного фіксування судового провадження технічними засобами.

Щодо порядку ведення повного фіксування судового провадження технічними засобами, то тут, на наш погляд, ще більше запитань. Вони зумовлені суб'єктивними та об'єктивними критеріями. Суб'єктивні критерії залежать від того, ким саме здійснюється таке фіксування.

Як встановлено вище, фіксування судового провадження технічними засобами фактично здійснюється секретарем судового засідання або згідно з розпорядженням головуючого його (секретаря судового засідання) обов'язки виконує інший працівник апарату суду, який відповідно до своїх обов'язків, визначених посадовою інструкцією, може здійснювати таке фіксування (так звана «уповноважена особа»).

У чому ж полягає здійснення секретарем судового засідання або уповноваженою особою діяльності щодо повного фіксування судового провадження?

Фактично ця діяльність полягає у натисканні на відповідну кнопку на клавіатурі технічного засобу (під час повної фіксації технічними засобами), введенні електронних даних щодо складу суду, анкетних даних учасників процесу, веденні та підписанні журналу судового засідання.

Але ж повне фіксування судового провадження є загальною засадою кримінального провадження (КПК); основною засадою судочинства (Конституція України); засадою організації судової влади (частина 6 статті 11 Закону України «Про судоустрій і статус України»).

Виникає запитання: хіба у такий спосіб має забезпечуватися реалізація фундаментальних засад кримінального процесу під час судового провадження? І чи секретар судового засідання має здійснювати контроль за їх (фундаментальних засад) дотриманням? Вважаємо, що ні.

Дійсно, здійснювати повне фіксування судового провадження технічними засобами самостійно суд (суддя) не може, оскільки виконує в процесі інші функції, але, якщо вже законодавцем повне фіксування судового провадження технічними засобами віднесено до основних засад судочинства, а діяльність щодо здійснення такого фіксування делеговано особі, яка має процесуальний статус секретаря судового засідання, то, на наше переконання, права та обов'язки секретаря засідання щодо повного фіксування судового провадження технічними засобами мають бути відповідним чином врегульовані кримінальним процесуальним законом, а не Інструкцією.

Наразі статус секретаря судового засідання у кримінальному процесуальному законі обмежений статтею 73 КПК, у якій визначено, що секретар засідання здійснює судові виклики та повідомлення; перевіряє наявність та з'ясовує причини відсутності осіб, яких було викликано до суду, і доповідає про це головуючому; забезпечує контроль за повним фіксуванням судового засідання технічними засобами; веде журнал судового засідання; оформляє матеріали кримінального провадження в суді; виконує інші доручення головуючого та обмежений частиною 2 статті 108 КПК, в якій зазначено, що журнал судового засідання ведеться та підписується секретарем судового засідання [1].

Тобто, здійснюючи контроль за дотриманням основної засади кримінального провадження, секретар судового засідання не має права вчиняти будь-яких дій, що тягнуть за особою виникнення, зміну або припинення прав чи обов'язків у осіб, що беруть участь у справі, та інших учасників кримінального процесу.

Чинний КПК містить норми, які надають право обвинуваченому, захиснику ознайомлюватися з журналом судового засідання та технічним записом судового процесу, які йому зобов'язані надавати уповноважені працівники суду, і подавати щодо них свої зауваження, але ж зазначені процесуальні засоби не вирішують проблеми відсутності або наявності неякісного технічного запису.

На нашу думку, необхідно законодавчо закріпити обов'язок секретаря судового засідання перевіряти якість відео-, аудіозапису після кожного судового засідання та засвідчувати таку перевірку своїм підписом. А у разі виявлення пошкоджень носія, неякісного запису або його відсутності негайно повідомляти про такі обставини головуючого, який, у свою чергу, має повідомити про це учасникам судового провадження.

Такий підхід надасть можливість учасникам процесу бути обізнаними про повноту зафіксованої інформації і вирішити питання (кожному в межах своїх процесуальних прав та обов'язків) щодо відновлення своїх прав (наприклад, заявити клопотання про повторний допит свідка або свідків), оскільки з'ясування цих обставин на стадії перегляду процесуального рішення судом вищої інстанції, позбавляє об'єктивної можливості у процесуальний спосіб виправити ситуацію.

Крім того, якщо кримінальним процесуальним законом обов'язок контролю за якістю та повнотою фіксації кожного судового засідання буде покладено на відповідальну особу секретаря судового засідання, який, відповідно, у разі невиконання цього обов'язку нестиме встановлену законом відповідальність, буде зведена нанівець необхідність перевірки учасниками судового провадження якості цих записів, подачі зауважень та їх розгляду, що, у свою чергу, сприятиме розгляду справи у розумні строки.

Що ж до об'єктивних критеріїв порядку здійснення фіксування судового провадження технічними засобами, то вони також мають місце і безпосередньо впливають на дотримання прав, свобод та інтересів учасників судового провадження під час його фіксування. До них можна віднести такі: налаштування фіксуючої апаратури; наявність світла; наявність інтернет-зв'язку. Ці обставини не є предметом регулювання кримінального процесуального закону, тому детально на них зупинитись не будемо, але вони є тими критеріями, які поряд з суб'єктивними впливають на якість фіксування судового провадження, зокрема технічними засобами, а відтак і на виконання фіксуванням своїх функціональних завдань.

Відносно суб'єктів, які ведуть журнал судового засідання, що є самостійною формою фіксування судового провадження, то КПК закріпив обов'язок секретаря щодо його ведення та підписання (частина 1 статті 73, частина 2 статті 108 КПК), і питань щодо суб'єкта, який здійснює таку форму фіксування, не виникає.

Але порядок ведення журналу судового засідання, його зміст та форма чинним кримінальним процесуальним законодавством не визначено. Закон містить лише необхідні реквізити та відомості, які мають бути в журналі судового засідання (частина 1 статті 108 КПК). Крім того, не вимагає закон і того, щоб суд (суддя) журнал судового засідання підписували (такий обов'язок покладено лише на секретаря судового засідання).

У результаті маємо ситуацію, коли журнал судового засідання – це авторський витвір секретаря судового засідання, який на власний розсуд вирішує, що саме, в якому обсязі і в якій формі буде міститися в журналі. Крім того, будь-яких процесуальних засобів впливу суду (судді) на секретаря судового засідання з цього приводу кримінальне процесуальне законодавство не регламентує. Уніфікувати журнали судового засідання (в усякому разі у кримінальних справах, які знаходяться в провадженні у одного і того ж судді) можна, але не процесуальним способом (шляхом роз'яснень, нарікань, вмовлянь та таке інше), що, на нашу думку, є неприпустимим.

Щодо наслідків здійснення фіксування судового провадження. Відсутність у матеріалах провадження журналу судового засідання або технічного носія інформації, на якому зафіксовано судове провадження в суді першої інстанції, статтею 412 КПК віднесено до істотних порушень вимог кримінального процесуального закону і тягне за собою скасування судового рішення [1].

Отже, рішення суду (судді), який фактично жодним чином не має відношення до процесу фіксування судового провадження, може бути скасоване з відповідними наслідками, але не тільки для судді (негативний показник, можливість притягнення до дисциплінарної відповідальності), а й для учасників судового провадження у вигляді порушення принципу «розумності строків», бо після скасування судового рішення справа направляється на новий розгляд і, як результат, іноді дуже тривалий процес починається від самого початку.

У той час як особа, яка безпосередньо здійснювала таке фіксування і на яку КПК покладено функцію контролю за цією діяльністю, залишається ніби осторонь цього процесу.

Взагалі покладення обов'язку щодо здійснення контролю за діяльністю особи особою, яка сама ж таку діяльність і здійснює, видається нелогічним, як не логічним виглядає і той факт, що фактично секретар судового засідання здійснює контроль за дотриманням основної засади кримінального провадження.

А тому в статті 73 КПК доцільніше було б зазначити про те, що секретар судово-

го засідання здійснює контроль за фіксацією судового провадження технічними засобами, здійснює контроль над дотриманням повноти та якості такої фіксації та веде журнал судового засідання, а контроль за забезпеченням повного фіксування судового провадження, як засади кримінального провадження, здійснює суд (суддя).

Крім того, на наше переконання, така форма судового провадження, як ведення журналу судового засідання, не виконує функцію об'єктивного закріплення процесуально важливої інформації, у зв'язку з чим її необхідно замінити іншою формою фіксування судового провадження, яка стане ефективним засобом забезпечення функціональних завдань повного фіксування судового провадження – стенограмою, тобто письмовим відображенням інформації, зафіксованої на електронному носії. Це дозволить, у разі потреби, об'єктивно відтворити процесуально значущу інформацію, яка міститься на технічному носії (у разі його пошкодження), і у такий спосіб забезпечить виконання функціонального призначення повного фіксування судового провадження.

Висновки. Повне фіксування судового провадження технічними засобами віднесено законодавцем до загальних засад кримінального провадження (частина 1 статті 7 КПК). Під час судового розгляду фіксування забезпечується судом, і тільки технічний запис, здійснений судом у порядку, передбаченому КПК, є офіційним записом судового засідання, і тому саме суд має відігравати провідну роль у забезпеченні цього процесу та контролі за ним.

Згідно зі статтею 1 КПК порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України, і тому саме кримінальним процесуальним законом, а не підзаконним нормативно-правовим актом, має бути чітко визначений суб'єктний склад здійснення повного фіксування судового провадження.

У разі визначення суб'єктом, який від імені суду здійснює повне фіксування судового провадження, секретаря судового засідання, необхідно чітко визначити його процесуальні права та обов'язки щодо такого фіксування, а також відповідальність у разі неналежного здійснення обов'язків.

Законодавчо закріпити обов'язок секретаря здійснювати контроль за технічним аспектом фіксування, шляхом перевірки якості відео- (аудіо) запису після кожного судового засідання та засвідчувати таку перевірку своїм підписом. А у разі виявлення пошкоджень носія, неякісного запису або його відсутності негайно повідомляти про такі обставини головуючого, який, у свою чергу, має повідомити про це учасникам судового провадження, що надасть можливість учасникам процесу бути обізнаними про неповноту зафіксованої інформації і вирішити питання (кожному в межах своїх процесуальних прав та обов'язків) щодо відновлення своїх прав (наприклад, заявити клопотання про повторний допит свідка), оскільки з'ясування цих обставин на стадії перегляду судового рішення апеляційною інстанцією позбавляє об'єктивної можливості виправити ситуацію у процесуальний спосіб.

У розумінні статті 31 КПК саме на суд, а не на секретаря судового засідання (частина 1 статті 73 КПК), має бути покладено контроль за здійсненням повного фіксування судового провадження, оскільки саме суд під час здійснення своєї основної кримінальної процесуальної функції – правосуддя, забезпечує здійснення учасниками кримінального провадження їхніх процесуальних прав і виконання ними обов'язків, зокрема, саме суд під час судового провадження забезпечує дотримання основних засад кримінального провадження.

Щодо журналу судового засідання, як самостійної форми фіксування судового провадження, то необхідно уніфікувати його форму та обсяг процесуальної інформації, яка має в ньому міститися, а контроль за дотриманням таких вимог кримінального процесуального законодавства покласти на суд.

Інструкція «Про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання)», затверджена наказом Державної судової адміністрації України від 20 вересня 2012 року № 108, потребує погодження з нормами чинного кримінального процесуального закону.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 18.10.2019. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 05.11.2019).

2. Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. Дата оновлення: 21.02.2019. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 05.11.2019).
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402- VIII. Дата оновлення: 05.08.2018. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 05.11.2019).
4. Лобойко Л. М. Імперативний метод кримінально-процесуального права : монографія. Дніпропетровськ : Ліра ЛТД, 2005. 196 с.
5. Інструкція про порядок робіт з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання) : затв. Наказом Державної судової адміністрації від 20.09.2012 р. № 108. Дата оновлення: 22.10.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0108750-12> (дата звернення: 05.11.2019).
6. Довідник кваліфікаційних професій працівників : затв. Наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 29.12.2004 року № 336. Дата оновлення: 22.09.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0336203-04> (дата звернення: 18.11.2019).

Надійшла до редакції 25.11.2019.

References

1. Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrayiny [The Criminal Procedure Code of Ukraine] : Zakon Ukrayiny vid 13.04.2012 r. № 4651-VI. Data onovlennya: 18.10.2019. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (data zvernennya: 05.11.2019). [in Ukr.].
2. Konstytutsiya Ukrayiny : stanom na 1 veres. 2016 r. [Constitution of Ukraine: as of September 1. 2016] Data onovlennya: 21.02.2019. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (data zvernennya: 05.11.2019). [in Ukr.].
3. Pro sudoustriy i status suddiv : Zakon Ukrayiny vid 02.06.2016 r. № 1402- VIII. [On the Judiciary and Status of Judges: Law of Ukraine dated 02.06.2016 No. 1402-VIII]. Data onovlennya: 05.08.2018. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (data zvernennya: 05.11.2019). [in Ukr.].
4. Loboyko, L. M. (2005) Imperatyvnyy metod kryminal'no-protsesual'noho prava [The imperative method of criminal procedure law] : monohrafiya. Dnipropetrovs'k : Lira LTD. 196 s. [in Ukr.].
5. Instruksiya pro poryadok robot z tekhnichnymy zasobamy fiksuvannya sudovoho protsesu (sudovoho zasidannya) : zatv. Nakazom Derzhavnoyi sudovoyi administratsiyi vid 20.09.2012 r. № 108. [Instruction on the procedure for work with technical means of recording the trial (court hearing): approved. Order of the State Judicial Administration dated September 20, 2012 No]. Data onovlennya: 22.10.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0108750-12> (data zvernennya: 05.11.2019). [in Ukr.].
6. Dovidnyk kvalifikatsiynykh profesiy pratsivnykiv [Directory of qualifications of employees] : zatv. Nakazom Ministerstva pratsi ta sotsial'noyi polityky Ukrayiny vid 29.12.2004 roku № 336. Data onovlennya: 22.09.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0336203-04> (data zvernennya: 18.11.2019). [in Ukr.].

SUMMARY

Berezyuk V. V. A role of court in fixation of judicial proceedings. Despite the fact that the Ukrainian legislation contains provisions on the recording of court proceedings by technical devices, the current Criminal Procedural Code of Ukraine does not contain a clear definition concerning a person who fulfills and an order of this procedure. After all, the effectiveness of recording court proceedings and performing its functional tasks depends largely on whom, in what order and with what consequences such fixing will be carried out.

The author has analyzed the role of the court in recording court proceedings, has paid attention to the actors authorized to record court proceedings, and has examined their powers. The issues of improvement of the criminal procedural status of the court clerk and his/her role in fixing the court proceedings have been considered. The conclusions about the necessity of legislative regulation of the criminal procedural law of the rights, duties and responsibilities of the persons empowered to carry out the recording of court proceedings, as well as the need for approval of the Instruction “On the procedure of working with technical devices of recording the court proceeding (court hearing)”, approved by the State Judicial Administration of Ukraine of September 20, 2012 No. 108, with the rules of the current criminal procedural law.

In particular, it is the court, and not the court clerk, who should be charged with overseeing the full fixation of court proceedings, since it is the court, during the exercise of its main criminal procedural function – justice, that ensures that the participants of criminal proceedings exercise their procedural rights and fulfill their obligations; in particular, it is the court during the trial that ensures that the basic principles of criminal proceedings must be respected.

As for the court session logbook as an independent form of court proceedings record, it is necessary to unify its form and the amount of procedural information it should contain, and to control the observance of such requirements of criminal procedural legislation should be entrusted to the court.

Keywords: full record of court proceedings, forms of record, technical devices, court session logbook, actors of court proceedings record, order of court proceedings record.

УДК 343.131

DOI: 10.31733/2078-3566-2019-4-195-201

Бесседа Г. В. ©

аспірант

(Науково-дослідний інститут
вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташица Національної академії
правових наук України)

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СУДОВОГО КОНТРОЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Стаття присвячена дослідженню загальних положень судового контрольного провадження: визначення територіальної юрисдикції розгляду клопотань та скарг, відводи у судовому контрольному провадженні, наслідки неявки осіб у судове засідання, порядок розгляду слідчим суддею клопотань, заяв та скарг. Проаналізовано питання зловживання правом на відвід, надано авторське його визначення. Запропоновано внести зміни до ст. 81 КПК України щодо порядку вирішення заяви про відвід. Обгрунтовано потребу, у разі неявки сторони кримінального провадження в судове засідання без поважних причин, залишати подане клопотання, заяву або скаргу без розгляду. Запропоновано визначення загального порядку розгляду клопотань, заяв та скарг у судовому контрольному провадженні із закріпленням особливостей залежно від участі сторін у судовому засіданні. Аргументовано доцільність правової регламентації загальних положень судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні в окремій главі в КПК України.

Ключові слова: загальні положення судового контрольного провадження, зловживання правом на відвід, слідчий суддя.

Постановка проблеми. Розвиток судової практики ілюструє, що судовий контроль є ефективним засобом захисту прав і свобод осіб у кримінальному провадженні і є вагомим у системі забезпечення цих прав. Актуальність дослідження питань загальних положень судового контрольного провадження зумовлена необхідністю закріплення таких положень в КПК України в окремій главі, які б дозволили забезпечити своєчасний та належний захист свобод й інтересів осіб у кримінальному провадженні, не знижуючи ефективність здійснення досудового розслідування. З огляду на динамічність змін, які вносяться до Кримінального процесуального закону, доцільним є здійснення аналізу законодавчих положень та судової практики щодо формулювання і реалізації загальних положень судового контрольного провадження, а також обгрунтування пропозицій щодо вдосконалення законодавства в цій частині.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідженню питань, пов'язаних із визначенням окремих аспектів загальних положень судового контрольного провадження присвячені праці таких вчених, як: С. В. Банах, І. В. Гловюк, Ю. М. Грошевий, О. В. Капліна, Д. П. Кисленко, Н. Н. Ковтун, О. В. Кондрагєв, О. І. Коровайко, В. В. Косов, О. П. Кучинська, В. Т. Малярєнко, І. Є. Марочкін, П. П. Пилипчук, В. О. Попелюшко, А. Р. Туманянц, Л. Д. Удалова, М. Г. Шавкун, С. Г. Штогун та інших.

Однак у вітчизняному науковому просторі відсутні комплексні дослідження питань визначення територіальної юрисдикції розгляду клопотань та скарг, відводів у судо-

© Бесседа Г. В., 2019
annasud82@gmail.com